

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף יא

למדנו במשנה: אישה מתקדשת בכסף. לדעת בית שמאי כדינר כסף ולדעת בית הלל בפרוטה. דעתם של בית הלל מובנת כי פרוטה היא המטבע הפחות ביותר, אבל דעתם של בית שמאי צריכה ביאור מדוע דוקא דינר?

שכן אשה מקפדת על עצמה: כלומר קידושי כסף נלמדים מ'כסף' הנאמר בפסוק, ואשה מחשיבה את ה'כסף' שהיא מסכימה להתקדש בו רק מדינר כסף ומעלה. ולפי זה אפילו אם היא תסכים לוותר ולהתקדש בפחות מדינר - הקידושין לא יחולו, מכיון שהתורה אמרה שקידושי כסף נקבעים לפי החשיבות שהאשה רואה את עצמה מוכנה להתקדש בה (תוס').

אמר ליה אביי אלא מעתה כגון בנתייה דרבי ינאי: אם כן אשה שמחשיבה את עצמה מאד ומקפידה לא להתקדש בפחות משלושה קבין דינרי זהב (= תרקב), כמו בנותיו של רבי ינאי - לא תתקדש בפחות, ואפילו אם היא תסכים להתקדש בדינר הקידושין לא יחולו. וזה דבר שאינו מסתבר שכל אחת תתקדש לפי חשיבותה, כי 'נתת דברך לשיעורין' (ריטב"א)

אמר ליה פשטא ידה וקבלה לא קאמינא: לא דיברתי על מקרה שהסכימה להתקדש בפחות, כי באמת בכזה מקרה ודאי שהיא מקודשת אפילו לבית שמאי, משום ש'כסף' שנאמר בתורה הוא פרוטה (ואינו נקבע לפי החשיבות של הנשים). אלא מדובר שהיא התקדשה בלילה או על ידי שליח, ולאחר מכן התברר שקבלה רק פרוטה - לדעת בית הלל היא מקודשת, כי סתם אשה לא מקפידה להתקדש בסכום מסוים, ואילו לדעת בית שמאי סתם אשה מקפידה שלא להתקדש בפחות מדינר, ולכן היא לא מקודשת. ובנותיו של רבי ינאי לא יתקדשו בפחות מתרקב כי הם מקפידות על כך. (ע"פ תוס').

ביאור נוסף בדעת בית שמאי: רב יוסף אמר וכו' כל כסף האמור בתורה: כשנאמר 'כסף' בתורה הכוונה למטבעות כסף של העיר 'צור' (אם כתוב 'שקל' הכוונה לשקל צורי, ואם כתוב 'כסף' סתם הכוונה למטבע הפחות של צורי), ואילו כשאמרו חכמים 'כסף' הכוונה ל'כסף מדינה' של ירושלים, שהוא שווה שמינית מכסף צורי. (מכיון שמטבעות מדינה עשויות מנחושת מעורבת בכסף צורי, ביחס של חלק אחד כסף על שבע חלקים נחושת. רמב"ם).

ולכן סוברים בית שמאי שמכיון שקידושי כסף נלמדים מלשון 'כסף' שבתורה, בהכרח שאי אפשר לקדש בפרוטה אלא בדינר כסף. (ולהלן יתבאר מדוע אפילו שיש מטבע קטן יותר בכסף צורי, מתקדשת דוקא בדינר). ודעת בית הלל תתבאר להלן.

וכללא הוא? והרי טענה: האם בכל מקום שנאמר בתורה 'כסף' הכוונה למטבע כסף ולא ל'ממון'?

והרי שבועת מודה במקצת, דהיינו התובע את חבירו בטענה שהוא חייב לו כסף, והנתבע מודה במקצת מהחוב - בית דין משביעים את הנתבע על כך. שבועה זו נלמדת מהפסוק "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף או כְּלִים לְשֹׁמֵר וגו'". והמשנה במסכת שבועות אומרת שבית דין משביעים רק על תביעה (- טענה) של מינימום שתי כסף, והודאה של לפחות שוה פרוטה. (כדעת שמואל בפירוש המשנה שם, ושלא כדעת רב).

מוכח ש'כסף' שנאמר בפסוק שם אינו מטבע כסף, כי אז הטענה היתה צריכה להיות מטבע אחת של כסף בלבד. אלא 'כסף' הכוונה ל'ממון', ומכיון שלא נתפרש בפסוק הסכום של הכסף - הדבר נמסר לחכמים והם קבעו את רף המינימום לשבועה שתי כסף.

תירוץ: התם דומיא דכלים: באמת 'כסף' הכוונה למטבע כסף, אלא שבפסוק שם התורה מקישה את ה'כסף' ל'כלים', ללמד שכמו ש'כלים' הם שניים (מיעוט רבים שניים) כך גם 'כסף' הוא שתי מטבעות. וכן להיפך, כמו ש'כסף' הוא דבר חשוב, כך גם 'כלים' צריכים להיות חשובים אבל התובע את חבירו שתי מחטים והודה לו על אחת אינו נשבע על כך (שלא כמאן דאמר שם הסובר שכן נשבע).

והרי מעשר: המפריש מעשר שני יכול לפדותו בכסף ולהעלות את הכסף לירושלים לקנות בו אוכל ולאכול שם, כנאמר בפסוק "וְנָתַתָּה בְּכֶסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ".

המשנה במסכת מעשר-שני דנה מה הדין מי שחילל את המעשר שני על פרוטות של נחושת והוא רוצה לפרוט (= להמיר) אותם בסלע של כסף. מוכח ש'כסף' האמור בפסוק אינו מטבע כסף צורי, אלא 'ממון' - שהרי ניתן לחלל מעשר שני על פרוטות נחושת.

דחייה: 'הכסף' ריבה: באמת 'כסף' האמור בתורה הוא כסף צורי, אבל כאן האות ה' במילה 'הכסף' באה לרבות כל סוגי המטבעות.

והרי הקדש: מי שהקדיש את השדה שלו יכול לפדות אותה מההקדש (בתוספת חומש) כנאמר "וְאִם גָּאֵל יִגְאֹל אֶת הַשָּׂדֶה הַמִּקְדָּשׁ אֹתוֹ, וְיִסַּף חֲמִשָּׁתַיִם כֶּסֶף עֶרְכָּךְ עָלָיו וְקָם לוֹ". ואמר שמואל שאין דין אונאה בהקדש (אונאה = המוכר לחבירו ביותר משתות מהמחיר בשוק - המקח בטל). ולכן בדיעבד אם פדה מההקדש דבר השווה מנה - בפרוטה, ההקדש מחולל (ומדרבנן עליו להשלים להקדש את הסכום). והרי נאמר בתורה שהקדש מתחלל ב'כסף' ובכל אופן הוא מתחלל בפרוטה.

דחייה: התם נמי כסף יליף ממעשר: הקדש לומד ממעשר שני הנ"ל בגזירה שווה 'מ'כסף' שנאמר בשניהם - ש'כסף' הכוונה לכל סוגי המטבעות.

והרי קידושי אישה: קידושי כסף נלמדים מקניית שדה עפרון שהיתה ב'כסף', ונחלקו בית שמאי ובית הלל האם קידושי כסף בדינר או בפרוטה. לפי דברי רב אסי ש'כסף' הכוונה לכסף צורי, נמצא שהוא יסבור כבית שמאי ולא כבית הלל!

אלא אי איתמר הכי איתמר: רב אסי דיבר על 'כסף קצוב' שנאמר בתורה, דהיינו במקום שהתורה פירטה את הסכום של הכסף, כגון חמש סלעים של פדיון הבן, שלושים של עבד וכדומה - כוונתה דוקא לכסף צורי. אבל במקום שהיא כתבה 'כסף' סתם - כוונתה ל'ממון'.

לפי זה רב אסי סובר כבית הלל.

וכוונת רב יוסף שביאר את בית שמאי על פי דברי רב אסי, שבזה נחלקו בית הלל ובית שמאי. שבית הלל סוברים כרב אסי שרק כסף קצוב הוא כסף צורי, ואילו בית שמאי סוברים שגם 'כסף' סתם שנאמר בתורה הוא דוקא כסף צורי (ריטב"א ומב"ן).

מאי קמ"ל: מה החידוש בדברי רב אסי, הרי מפורש בבבלי ש'כסף קצוב' הוא בשקל הקודש שהוא אחד מ-25 במנה צורי.

תירוץ: ושל דבריהם כסף וכו': בכרייתא לא כתוב ש'כסף' שאמרו רבנן הוא 'כסף מדינה', ואת זה חידש רב אסי. וכמו המקרה הבא:

דתנן התוקע לחבירו: התוקע בשופר בתוך אוזנו של חבירו, צריך לשלם לו דמי כושת 'סלע'. היה מקום לחשוב שהכוונה לסלע צורי השווה 4 זוז, וחידש רב אסי שהכוונה לכסף מדינה דהיינו חצי זוז (שהוא שמינית מסלע צורי), כי אנשים קוראים לחצי זוז 'סלע' (וזהו סלע מדינה).

ביאור נוסף: **רבי שמעון בן לקיש אומר וכו':** נאמר באמה העבריה "אם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לוֹ יַעֲדָהּ **הַפְּדָהּ**" ולומדים מכאן שהאדון מסייע לה לפדות את עצמה. דהיינו שהיא מחשבת עם האדון בכמה כסף הוא קנה אותה, וכמה שנים נשאר לה לעבוד, והיא גורעת (= מקזזת) את השנים שהיא כבר עבדה מסכום הפדיון. (כגון נקנתה ב6,000 ועבדה 4 שנים – מתוך השש שנים שעליה לעבוד לו – עליה לשלם לו רק 2,000).

עכשיו, בהכרח שאמה העבריה נקנית בדינר. כי אם היא נקנית בדינר – מובן שהיא גורעת מהפדיון את מה שכבר עבדה כנ"ל, אבל אם היא נקנית בפרוטה – אין לה ממה לגרוע. והרי בית שמאי לומדים קידושי כסף מאמה העבריה (כדלהלן), ולכן בהכרח שאי אפשר להתקדש בפרוטה.

קושיא: **ודלמא הכי קאמר רחמנא וכו':** אולי התורה שאמרה שהיא גורעת מהפדיון, מדברת רק באופן שהיא התקדשה בדינר, אבל אם התקדשה בפרוטה לא.

תירוץ: **לא סלקא דעתך:** אל תעלה זאת במחשבתך. כי פדיון דומה לייעוד. ייעוד = אם האדון רוצה להתחתן עם האמה העבריה הוא אומר לה 'הרי את מיועדת לי כמה שיש לי עליך' (=בזכות שיש לי עליך) ובכך היא נעשית אשתו. ואפילו שהאדון לא חייב לייעד אותה, בכל אופן חייבת להיות לו אפשרות לייעד אותה. ולכן אם אביה מכר אותה לקרוב משפחה שהיא אסורה להינשא לו, המכירה לא חלה.

ומכאן לומדים גם ל'פדיון' שחייבת להיות אפשרות לפדות אותה, אבל אין כזו אפשרות (מכיון שהיא נמכרה בפרוטה) המכירה לא חלה.

קושיא: **ואימא פלגא דדינר:** אמנם למדנו מאמה העבריה שאי אפשר לקדש אשה בפרוטה, אבל עדיין מדוע אמרו בית שמאי דוקא דינר? והרי כמו שאמה העבריה

יכולה להימכר בחצי דינר או אפילו בשתי פרוטות, כך גם תוכל אשה להתקדש בסכום כזה.

תירוצ' כיון דאפקתיה: מאמה העבריה לומדים שאי אפשר לקדש בפרוטה, וסוברים בית שמאי שהתורה באה ללמד אותנו שאשה צריכה להתקדש ב'סכום חשוב' שהוא מינימום דינר.

ביאור נוסף: **רבא אמר**: בית שמאי לא למדו זאת מהתורה, אלא זו תקנת חכמים שלא יתקדשו בנות ישראל בסכום מועט וינהגו בהן כהפקר. ומכיון שכל המקדש - על דעת רבנן הוא מקדש, רבנן הפקיעו את הקידושין בפחות מסכום זה.